

УДК [371.134+811.11'272]

Світлана Деркач

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В МІЖНАРОДНІЙ ОСВІТНІЙ ПОЛІТИЦІ: ЗМІНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті зазначається, що однією із численних ініціатив з боку Ради Європи та Європейського Союзу є розробка нових підходів до мовної підготовки та мовного навчання. Свою ініціативу Рада Європи втілила у різних публікаціях. Представлені рекомендації Ради Європи щодо підготовки вчителів англійської мови у статті висвітлюють вектори загальноєвропейської освітньої політики.

Ключові слова: навчання англійської мови, освітня політика, підготовка вчителя, вчитель англійської мови.

Європа намагається сформувати відкрите, мультилінгвальне, міжкультурне суспільство для того, щоб її багата культурна і мовна спадщина з усіма очевидними різноманітностями на місцевому, регіональному та національному рівнях стала джерелом взаємного розуміння і збагачення. Школи покликані відігравати суттєву роль у навчанні та вивченні сучасних мов, тому питання щодо сучасної англійської підготовки вчителя були й залишаються центральними для Ради Європи та Європейського Союзу.

У сучасних міжнародних документах щодо модернізації професійної підготовки вчителів іноземної мови, таких як «Професійне навчання вчителя та його розвиток» (2008), доповідь Ради Європи «Результати стратегічної європейської співпраці у навчанні та професійній підготовці» (2009), зазначається, що сучасні освітні трансформації мають сприяти впровадженню європейського виміру в підготовці вчителів-мовників та відповідно у їх навчанні англійської мови.

Втілення змін можливе лише за умови розвитку співпраці та конвергенції в галузі підготовки вчителів іноземних мов, а особливо англійської як сучасної міжнародної мови інформаційного віку. Вчителі іноземних мов повинні відповідати вимогам, які висуваються до них у контексті сучасної мовної загальноєвропейської політики. Реалізація вищою освітою ідей Болонського процесу та Рекомендацій Ради Європи у підготовці сучасних учителів вимагає підготовки фахівців нової генерації, здатних до активного життя, ефективного виконання своїх професійних функцій, володіння як мінімум двома іноземними мовами.

Наукові розвідки щодо змісту і структури професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у різних країнах Європи подано в працях Н. Авшенюк, В. Базуріної, В. Баркасі, О. Голотюк, І. Задорожної та

ін. Загальні проблеми професійної підготовки вчителів іноземної мови висвітлені в роботах таких польських дослідників: Ф. Груша, Г. Коморовська, Г. Квятковська, Г. Матез, С. Вішнєвська, М. Висоцька, І. Страхановська, М. Стеца та ін. Питання підготовки вчителів іноземної мови в Європі досліджують М. Келі, М. Грінфіл, Р. Алан, Ч. Кріз і В. Макевой, розробивши наступні публікації: «Підготовка вчителів іноземних мов: пріоритети Європи», «Європейський профіль з мовної освіти вчителя (рекомендації)» та інші.

Однією із численних ініціатив з боку Ради Європи та Європейського Союзу є розробка нових підходів до мовної підготовки та мовного навчання.

Свою ініціативу Рада Європи втілила в публікаціях наступного характеру: the CEFR (Common European Framework of Reference: Learning, Teaching and Assessment) «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (2001 р.) та ELP (European Language Portfolio) «Європейське мовне портфоліо», які представлені у вигляді інструментарію підтримки диверсифікації з питань оволодіння іноземною мовою.

Мета статті – висвітлити особливості загальноєвропейської освітньої політики щодо підготовки майбутнього вчителя до навчання англійської мови.

З метою покращення професійної підготовки вчителів іноземної мови та збільшення ефективності вивчення іноземних мов Європейський Союз та Рада Європи розробили широкий спектр освітніх програм. Втілення цих програм розпочато з 1995 року згідно із рішенням Європейської комісії. Відтак, у європейських країнах функціонують такі спеціальні проекти та освітні програми: «Сократ» (SOCRATES), «Еразм» (ERASMUS), «Лінгва» (LINGUA), «Коменський» (COMENIUS), «Комет» (KOMET) та інші.

Програми ERASMUS та LINGUA діють у напрямку розширення лінгвістичного обміну студентів між вищими навчальними закладами 27 країн-партнерів, які є членами ЄС. Особливість вищеназваних програм полягає в тому, що вони діють згідно із встановленим планом, який визначає термін проходження програми та обов'язково вказує розмір фінансового забезпечення. Програма COMENIUS зосереджена на шкільних обмінах, грантах для стажування вчителів у країні, мову якої вони викладають чи будуть викладати в майбутньому, та міжнародних проектах з розробки дидактичних матеріалів та курсів для учнів і вчителів [1, с. 31].

Одним із важливих досягнень загальноєвропейського освітнього простору є створення програми НІРОПІД (яка об'єднує 120 університетів Західної Європи з підготовки вчителів). Завданням цієї програми є розробка спільних навчальних планів та програм в університетах, що дає можливість майбутнім учителям прослухати певний курс у вищому

навчальному закладі обраної країни, а в результаті студенту буде зараховано курс у диплом.

Освітньою програмою для підготовки вчителів є програма РІФ (яка об'єднує 150 університетів західноєвропейського континенту). Особливістю програми РІФ є практична професійна підготовка вчителя з інноваційними підходами [1, с. 31].

Як бачимо, запровадження та функціонування таких педагогічних програм зорієнтовано на те, щоб удосконалити професійну підготовку вчителя іноземної мови на рівні європейських вимог та стандартів. У такий спосіб кожен учитель набуває досвіду викладання дисципліни в різних системах освіти країн Європи. Мета програм, з одного боку, – це обмін знаннями, методами навчання й виховання, а з іншого – формування спільних поглядів на картину світу, його існування й перетворення.

Значний інтерес для нашого дослідження становлять рекомендації стосовно професійної підготовки майбутніх учителів до навчання англійської мови, сформульовані комітетом Міністрів Ради Європи щодо вивчення та викладання сучасних мов у Європі:

– підтримувати педагогічні навчальні заклади всіх рівнів у ретельній підготовці навчальних програм з вибудованими в логічній послідовності цілями та задачами, що включають лінгвістичні, дидактичні, психологічні та міжкультурні компоненти підготовки майбутніх учителів;

– сприяти впровадженню освітніх технологій нового виміру у викладанні іноземних мов – «учитися вчити» («learning to learn» dimension), що є ключовим поняттям концепції неперервної освіти;

– допомагати та заохочувати викладачів педагогічних навчальних закладів до використання нового підходу у викладанні іноземних мов, що в документах Ради Європи зазначається як «автономність особистості, яка вивчає сучасні мови» й визначається як «здатність особистості до більш незалежного та ефективного навчання, що є основою для неперервної освіти та вдосконалення комунікативних умінь в умовах розвитку та змін навколишньої дійсності» [2].

Найбільш важливі зміни, які відбулися в освітній політиці вчителів у різних країнах Європи, торкаються:

- початкової освіти вчителів;
- післядипломної освіти вчителів;
- подальші кроки освіти вчителів з врахуванням мовних освітніх завдань, втілюючи мультилінгвальний та міжкультурний європейський вимір [3, с. 1].

Як частина культурної підтримки автентичного європейського виміру в навчанні іноземної мови, англійська – в час сучасних інноваційних трендів у всій Європі, розглядається як парадигма змін, що характеризуються тотальним відчуттям оволодіння мовою як найбільш важливою соціальною активністю людей.

Звичайно, що досягнення високих рівнів компетенції з англійської

мови збільшує шанси кожного на ринку праці. Вивчення й навчання іноземної мови, приділяючи значну увагу соціально-культурним аспектам мови іноземного суспільства та підготовка вчителів у європейських державах-членах, заслуговує належної підтримки та інвестицій.

Однією із ключових змін, яка змусила оновити підготовку вчителів англійської мови на європейському рівні, полягає у переході з класово-орієнтованої роботи до більш комунікаційно-орієнтованої та культурно-орієнтованої діяльності вчителя в навчанні іноземної мови. Такі сучасні зміни позитивно мають вплинути на результати навчальних досягнень учнів з іноземної мови тому, що підходи в навчанні англійської мови повинні бути продуктивнішими та ефективнішими, що у свою чергу, уможливить впровадження європейського виміру в навчанні англійської мови та відповідно у підготовці вчителів-мовників. Це означає, що у вчителів іноземних мов більш відповідально та усвідомлено, ніж раніше, формують міжкультурне навчання іноземної мови, особливими засобами якого виступає комунікація в різних європейських спільнотах.

До того ж, обширна європейська освітня політика з підготовки вчителів англійської мови представлена в наступних заходах континентального масштабу:

1) 2000 рік став важливим внеском у намагання вдосконалити та покращити мовну підготовку за підтримки ЄС;

2) 2001 рік – проголошено «Європейським Роком Мов», який засвідчив і показав, що мовна підготовка могла б підвищити свій статус на національному та європейському рівнях;

3) 2002 рік – збори Ради Європи у Барселоні, які висловили пропозиції щодо вивчення європейцями дві європейські мови та рідну мову з раннього віку.

Підготовка вчителів англійської мови набуває зростаючої необхідності, так як вони відіграють ключову роль у навчанні англійської мови та у формуванні учнівських інтересів до її вивчення. Тому Рада Європи та Європейський Союз розробляють проекти та освітні заходи різних рівнів, які:

- дозволяють особистостям і групам подолати мовний і культурний бар'єри, уніфікувати освіту, підготовку вчителів та науку;
- розвивають та підвищують фізичну і віртуальну мобільність;
- допомагають надати людині відчуття приналежності.

Як наголошує Жозе М. Вез, «завдяки таким ціленаправленим діям з боку європейських організацій, учителі іноземних мов відіграють важливу роль у досягненні європейських цілей, аби всі громадяни ЄС мали лінгвістичну компетенцію у своїй власній мові та двох іноземних».

Домінуючою працею серед європейських науковців, які координують та розробляють перспективні акценти у професійній підготовці вчителів англійської мови, є «Європейський профіль з мовної освіти вчителя (рекомендації)», який став пілотажним доробком М. Келі, М. Грінфіла, Р. Алана, Ч. Кріза і В. Макевоя у вересні 2004 року для

звітності перед європейською комісією. У цьому документі пропонується європейський профіль мовної підготовки вчителя у XXI столітті. Зокрема, мова йдеться про початкову та післядипломну підготовку вчителя іноземної мови і розроблено рекомендації для укладачів освітньо-мовної політики та викладачів-мовників Європи.

Метою створення профілю є реалізація переліку рекомендацій у створенні навчальних програм з підготовки вчителя іноземної мови та використання його як путівника діючими вчителями.

Профіль демонструє інструментарій із 40 пунктів, які пропонується включати до змісту навчальних програм з підготовки вчителів іноземних мов аби забезпечити їх необхідними навичками і знаннями та іншими професійними компетенціями, збільшити їх професійний розвиток, надати більшої прозорості та портативності їхнім кваліфікаціям.

Спільним серед усіх учителів англійської мови Європи є те, що її держави вирішили реформувати освіту, цілі, зміст та методологію сучасної мовної підготовки вчителів в англійської мови. Адже Європа намагається сформувати відкрите, мультилінгвальні, міжкультурне суспільство для того, щоб її багата й культурна мовна спадщина з усіма її очевидними різноманітностями на місцевому, регіональному та національному рівнях стали джерелом взаємного розуміння і збагачення. Так як школи покликані відігравати суттєву роль у навчанні та вивченні сучасних мов, тому питання щодо сучасної мовної підготовки вчителя були і залишаються центральними для Ради Європи та Європейського Союзу.

Готовність майбутнього вчителя до навчання англійської мови в межах загальноєвропейського освітнього простору є важливою проблемою. Адже утвердження нових цінностей, пов'язаних із пошуком мультикультурної, мультиетнічної та мультилінгвістичної Європи, значною мірою залежить від здатності вчителя стати над національним контекстом, розвинути в собі європейську свідомість та індивідуальне відчуття моральної відповідальності у плюралістичному суспільстві. Тому перспективами подальших розвідок може бути вивчення питання щодо розвитку європейської свідомості у вчителів для навчання англійської мови в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі : спільність і розбіжності : монографія / Л. П. Пуховська. – К. : Вища школа, 1997. – 179 с.
2. Council of Europe : recommendation No.R (98) 6 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Modern Languages (Adopted by the Committee of Ministers on 17 March 1998, at the 623rd meeting of the Ministers' Deputies). – Strasbourg : Council of Europe, 1998. – 7 p.
3. Jose M. V. European Policies in TEFL Teacher Education [Електронний ресурс] / M. V. Jose. – Режим доступу : <http://www.benthamscience.com/open/toalj/articles/V001/1TOALJ.pdf>